

Bruk av dekken på hester i Norge. Resultater fra en nettbasert spørreundersøkelse i 2014

Knut E. Bøe, Norges miljø og biovitenskapelige universitet (NMBU)

Grete H. M. Jørgensen, Bioforsk Nord Tjøtta

Cecilie M. Mejdell, Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttets rapportserie · 15 - 2014

Tittel

Bruk av dekken på hester i Norge.
Resultater fra en nettbasert spørreundersøkelse i 2014.

Publisert av

Veterinærinstituttet · Pb. 750 Sentrum · 0106 Oslo

Form: Graf AS

Manus teknisk bearbeidelse:

Tove M. Husby, Veterinærinstituttet

Forsidebilde: Cecilie Marie Mejdell

Bestilling

kommunikasjon@vetinst.no

Tel: 23 21 60 00

ISSN 1890-3290 elektronisk utgave

Forslag til sitering:

Bøe KE, Jørgensen GHM, Mejdell CM. Bruk av dekken på hester i Norge. Resultater fra en nettbasert spørreundersøkelse i 2014. Veterinærinstituttets rapportserie 15-2014. Oslo: Veterinærinstituttet; 2014.

© Veterinærinstituttet

Kopiering tillatt når kilde gjengis

Veterinærinstituttets rapportserie

Norwegian Veterinary Institute Report Series

Rapport 15 · 2014

Bruk av dekken på hester i Norge. Resultater fra en nettbasert spørreundersøkelse i 2014

Forfattere

Knut E. Bøe, Norges miljø og biovitenskapelige universitet (NMBU)

Grete H. M. Jørgensen, Bioforsk Nord Tjøtta

Cecilie M. Mejdell, Veterinærinstituttet

5. november 2014

ISSN 1890-3290 elektronisk utgave

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Innhold

Innhold	4
1. Sammendrag	5
2. Summary	6
3. Innledning	7
Kort om termoregulering hos hester	7
4. Materiale og metoder	8
5. Resultater	8
5.1 Om hesteeierne	8
5.2 Om hestene	8
5.3 Stall og luftegårder	9
5.4 Klipping av hestene og beskyttelse mot insekter	9
5.5 Bruk av dekken	9
5.6 Hesteeiernes mening om hestens termoregulering og behov for dekken	13
6. Diskusjon	13
7. Konklusjon	14
8. Takksigelser	14
9. Referanser	15
VEDLEGG	16

1. Sammendrag

Mange hesteeiere bruker dekken på sine hester under ulike forhold, både når de er ute, når de står inne, når de ris og under transport, men det finnes ingen oversikt over hvor stort omfanget av dekkenbruk er og hvilke oppfatninger hesteeierne har om bruk av dekken. Innlegg på nettsider, i blogger og i ulike hestetidsskrifter tyder på at hesteeiere har veldig klare, men likevel svært forskjellige oppfatninger om dekkenbruk. Hensikten med denne spørreundersøkelsen var å kartlegge bruk av dekken til hest i Norge under ulike vær- og oppstallingsforhold og for ulike hesteraser. Våren 2014 ble det utarbeidet en spørreundersøkelse med til sammen 41 spørsmål til hesteeiere og andre med ansvar for stell av hest om bruk av dekken. Spørsmål og aktuelle svaralternativer ble lagt inn i programmet Quest-back. Spørreundersøkelsen ble publisert på nettstedet til Norsk hestesenter, Norsk Rytterforbund, Norsk Travelskap og nettsiden www.hest.no, samt på nettsidene til NMBU, Veterinærinstituttet (VI) og Bioforsk og også spredt via Facebook.

Undersøkelsen ble besvart av totalt 2075 personer som drev med hest. Majoriteten av hesteeierne (55,1 %) var i aldersgruppen 20 – 39 år og 95,6 % av hesteeierne var kvinner. Varmblods ridehest utgjorde den største gruppen (25,1 %) og deretter kom kaldblods ridehest (19,1 %) og Islandshest (14,6 %), men både varmbloods og kaldblods travere, engelsk fullblods, arabisk fullblods, frieser og ulike ponnier var representert i materialet. 53,6 % av de 2075 hesteeierne oppga at hestene ble holdt i en isolert stall (med/uten varme) om vinteren, mens 16,5 % oppga at hestene var i en uisolert stall og 25,3 % at hestene gikk i et løsdriftssystem med tilgang til leskur.

83,7 % av de 2075 hesteeierne oppga at de brukte dekken på hestene under gitte forhold når de var ute, mens 16,3 % oppga at de aldri brukte dekken. De viktigste årsakene til at hesteeierne brukte dekken var lave temperaturer, nedbør og vind samt når hesten var svett etter bruk. Det var spesielt ved utetemperaturer under + 10 °C at det ble benyttet dekken på hester som gikk ute. 35,2 % oppga at hesten ble klippet. Nesten 95 % av hesteeierne som hadde varmbloods ponnier eller varmbloods ride- og kjørehester, oppga at de brukte dekken når hesten var ute. Bare 65,8 % av hesteeiere med kaldblods ponnier oppga at de brukte dekken når hesten var ute, mens tilsvarende tall for hesteeiere med kaldblods ride- og kjørehester var 78,8 %. 59,1 % av eierne bruker dekken på hesten når den står inne. For hester som var oppstallet i isolert stall om vinteren, svarte 92,5 % av hesteeierne at de benyttet dekken på hesten når den var ute, mens tilsvarende tall for hester oppstallet i uisolert stall eller uteboks var 86,9 % og 64,0 % i løsdriftssystemer med utegang. Blant de hesteeierne som klippet hesten sin var det 97,8 % som brukte dekken under noen forhold når hesten var ute, mens tilsvarende tall for de hesteeierne som ikke klippet hesten var 76,0 %.

33,6 % av de 2075 hesteeierne svarte at hesten hadde en til to dekken, 32,5 % svarte at hesten hadde tre til fem dekken og 26,7 % svarte at hesten hadde seks eller flere dekken. Kun 7,2 % av hesteeierne svarte at hesten ikke hadde noen dekken. Utvalget av ulike typer dekken var stort. Mer en 70 % av de 2075 hesteeierne oppga at hesten hadde et ute/regndekken (fôret eller tynt fôret), men en stor andel av hesteeierne oppga at hestene også hadde innedekken, tykt utedekken, ridedekken og utedekken med halsdel. Mange hesteeiere bruker mye penger på dekken. 30,9 % av de 2075 hesteeierne svarte at de brukte mellom kr. 1000 og kr. 3000 pr. år, mens 12,4 % svarte at de brukte mer enn kr. 3000 pr. år.

65 % av de 2075 hesteeierne var enige i påstanden om at en klippet hest kvitter seg raskere med overskuddsvarme enn en uklippt hest. Derimot var hesteeierne ikke helt samstemte i påstanden om at hvis hesten får på seg dekken rett etter en anstrengelse så tar det lenger tid før kroppen restituerer. Mange var uenige i påstanden om at hester må ha dekken ved temperaturer under 0 °C for ikke å fryse. Videre var majoriteten av hesteeierne enige i påstanden om at nedbør og vind påvirker hestens evne til å takle kulde, mens majoriteten var uenige i påstanden om at alle hester har samme temperaturgrense for når de må øke sin varmeproduksjon. De fleste var enige om at dekken kan hindre hestene i å drive sosial kroppspleie.

Undersøkelsen viser at det er svært vanlig å bruke dekken på hester i Norge, også på hester som ikke er klippet, og på hester som er i aktiv bruk. Dette er hester som i utgangspunktet ikke vil ha noen problemer med å takle vanlige norske høst- og vårtemperaturer. Det er faktisk grunn til å tro at en del av disse hestene utsettes for varmestress. Omfanget av dekkenbruk samsvarer heller ikke helt med kunnskapen de samme hesteeierne gir uttrykk for å ha om temperaturregulering.

2. Summary

Use of rugs in Norwegian horses. Results from a questionnaire in 2014.

Many horse owners put rugs (blankets) on their horses during various conditions, both when they are outside and inside, and during riding and during transport. There is, however, no data showing how much rugs actually are used, the opinions of the horse owners about thermoregulation and their reasons for using rugs. Contributions on different web-sites, blogs and horse magazines suggest that the horse owners have quite clear, but still very different opinions concerning the use of rugs. The aim of this survey was to get an overview over the use of rugs on horses in Norway during different weather conditions and for different types of horses. During the spring 2014 a questionnaire with all together 41 questions regarding the use of rugs was worked out. Questions and alternative answers were put in the data program Quest-back. Information about and invitation to participate in the survey was posted on the web-site of Norwegian Equine Centre, Norwegian Equestrian Federation, Norwegian Trotter Association, the web-site www.hest.no, and on the web-sites of Norwegian University of Life Sciences, Norwegian Veterinary Institute, Norwegian Institute for Agricultural and Environmental Research (BioForsk), and the link was also spread via Facebook.

A total of 2075 persons who owned or otherwise were responsible for taking care of horses, responded to the questionnaire. The majority of the respondents, hereafter referred to as horse owners, were 20 – 39 years old (55.1 %) and 95.6 % of the horse owners were females. 25.1 % of the horses were warmblooded riding horses, 19.1 % were coldblooded riding horses, and 14.6 % were Islandic horses but also standardbreds and coldblooded trotters, thoroughbreds, Arabian horses, Friesen horses and different ponies were represented in the data. 53.6 % of the 2075 horse owners reported that the horses were kept in an insulated stall during winter, while 16.5 % reported that the horses were kept in an uninsulated stable and 25.3 % stated that the horses were kept in a group housing system with access to a shelter.

The horse owners reporting to have more than one horse were asked to have one specific horse in mind when answering the questions regarding use of rugs. 83.7 % of the 2075 horse owners reported that they used rugs on their horse during certain conditions when staying outside, whereas 16.3 % never used rugs. The main reasons given for using a rug were low temperature, precipitation and wind and when the horses were sweaty. It was especially at temperatures below + 10 °C that rugs were put on horses when they were outside. 35.2 % of the horse owners reported that their horse was shaved. Nearly 95 % of the horse owners with warmblooded ponies or warmblooded riding horses stated that they put rugs on when horses/ponies were outside. In contrast, only 65.8 % of the horse owners with coldblooded ponies stated that they used rugs when horses were kept outside, while the corresponding number for horse owners with coldblooded horses (riding horses or trotters) were 78.8 %. As many as 59.1 of the horse owners reported that they used rugs also when the horses were inside. 92.5 % of the horse owners that kept their horses in an insulated stable during winter reported that they used rugs when the horses were outside, while the corresponding number for horses kept in uninsulated building were 86.9 % and 64.0 % for horses kept in group housing systems. Among horse owners that shaved their horses, 97.8 % answered that they put on rugs when turning the horse outside, while for unshaved horses this figure was 76.0%.

33.6 % of the 2075 horse owners answered that their horse had 1 – 2 rugs, 32.5 % reported 3 – 5 rugs and 26.7 % reported to have 6 or more rugs. Only 7.2 % reported that their horse did not have any rug at all. There was a large selection of different types of rugs. More than 70 % of the 2075 horse owners answered that their horse had some type of stable rug, outdoor rug, outdoor rug with neck and riding blanket. Many of the horse owners spent much money buying rugs. 30.9 % of the 2075 horse owners reported that they spent NOK 1000 to NOK 3000 per year while 12.4 % reported that the spent more than NOK 3000 per year.

The present survey shows that it is very common to use rugs on horses in Norway, also on horses that are not shaved, on horses that are used actively, and also inside. Unshaved horses in daily use should have no problems with thermoregulation under normal outdoor air temperatures during spring and autumn in Norway, unless in heavy rain. It is actually reason to believe that these horses may become heat stressed if rugs are used uncritically. The extensive use of rugs reported do not correspond to the knowledge the horse owners seem to have about thermoregulation.

3. Innledning

Mange hesteeiere bruker dekken på sine hester under ulike forhold, både når de er ute, når de står inne, når de ris og under transport, men det finnes ingen oversikt over hvor stort omfanget av dekkenbruk er og hvilke oppfatninger hesteeierne har om bruk av dekken. Innlegg på nettsider, i blogger og i ulike hestetidsskrifter tyder på at hesteeiere har veldig klare men likevel svært forskjellige oppfatninger om dekkenbruk. Det er også grunn til å tro at enkelte bruker ganske mye penger på innkjøp av dekken. Både hos tilhengere og motstandere av dekkenbruk finner vi oppfatninger som begrunnes i hensynet til hestens termoregulering og det henvises ofte til hestens gode eller dårlige evne til å tåle norsk vintervær.

Likevel mangler forklaringene vitenskapelig tyngde, og antall studier som har undersøkt temaet er også dessverre begrenset (Cymbaluk, 1994; Autio, 2008; Heleski og Murtazashvili, 2010). I Norge viste Mejdell og Bøe (2005) at islandshester på utegang med fri tilgang til grovfôr og en godt strødd liggehall, taklet norsk vinterkulde ned til -30 °C uten problemer. Fra Finland og Sverige finner vi studier på andre hesteraser som støtter dette (Autio og Heiskanen, 2005; Michanek og Ventorp, 2005).

Det finnes trolig mange grunner for hvorfor en hesteeier velger å bruke dekken på sin hest. Flere eiere av ridehester velger å klippe vekk hestens vinterpels, da de mener at hesten blir gjennomsvett under trening og bruker uforholdsmessig lang tid på å tørke igjen etter en treningsøkt. Klippede hester må selvfølgelig ha ekstra beskyttelse i form av et dekken. Selv om hesten ikke er klippet, ser en imidlertid mye bruk av dekken, til dels overdrevet bruk. Hester utstyres med flere dekken oppå hverandre og enkelte står aldri uten dekken med mindre det er varmt sommervær. Dekken hindrer egen og sosial kroppsspleie, og hestens naturlige evne til å regulere varmetapet forstyrres. En studie av ulike dekkentyper og deres effekt på hestens manke viste at selv et godt tilpasset dekken av lav vekt kunne utøve nok press på manken til å medføre både trykkskader og sår om hesten bar dekkenet over lengre perioder (Clayton et al., 2010). Overdrevet bruk av dekken medfører derfor et velferdsproblem for hesten, og eiernes grunnleggende kunnskap bør økes.

Hensikten med denne spørreundersøkelsen var å kartlegge bruk av dekken til hest i Norge under ulike vær- og oppstallingsforhold og for ulike hesteraser.

Kort om termoregulering hos hester

Hester må, på samme måte som andre varmblodige dyr, opprettholde sin kroppstemperatur innenfor snevre grenser. Dette skjer ved en balanse mellom varmetap og varmeproduksjon, som foregår gjennom fysiologiske prosesser og tilpasninger av atferden. Hester taper varme til omgivelsene via hudoverflaten, via respirasjonen, og gjennom avføring og urin. Blant disse kildene er det særlig varmetap gjennom hudoverflaten som særlig varierer mellom individer. Generelt har store dyr en relativt mindre hudoverflate i forhold til kroppsvekt enn små dyr, og har et relativt mindre varmetap (Curtis, 1983). Dyr som har «kulefasong» med korte lemmer og hals har mindre overflate i forhold til kroppsvekt enn dyr med smal kropp og lange ekstremiteter. En kraftig kaldblodshest har dermed mindre kroppsoverflate enn en like tung, smekker varmblodshest. God isolasjon, i form av underhuds fett, tykk hud og/eller tett hårlag, reduserer varmetapet fra dyrets overflate. Dette er karaktertrekk som varierer mellom raser, men også mellom individer.

Varmetapet påvirkes dessuten gjennom atferdsmessige tilpasninger. I dårlig vær kan hesten finne beskyttelse mot regn, oppsøke ly for vinden, eller stille seg med bakenden mot vinden og presse halen ned og dermed beskytte tynt behåret hud under halen. Hesten vil redusere liggetiden dersom den ikke har tilgang til et underlag som isolerer godt, som tørr halm. På fine, kalde dager ser man gjerne at hester utnytter solstrålingen ved å stille seg med kroppssiden mot solen (Mejdell og Bøe, 2005). Om sommeren kan solstråling tilføre for mye varme, og hesten oppsøker da skygge.

Det enkelte individ regulerer ikke minst varmetapet gjennom ikke viljestyrte prosesser, som å øke eller begrense blodgjennomstrømmingen i blodkarene under huden, ved å legge eller reise hårene på kroppen, og kan dessuten øke varmetapet effektivt gjennom svetting. De sistnevnte fysiologiske mekanismene påvirkes/forstyrres av et dekken.

Hester produserer varme gjennom sitt stoffskifte. Hester med høyt stoffskifte, som hester i vekst, drektige og diegivende hopper, og hester i hard trening som står på sterk føring, har høyere varmeproduksjon enn hester med lavt stoffskifte, som en eldre vallak som sjelden er i bruk. Fra muskelarbeid avgis 80 % av energien som overskuddsvarme. Muskelarbeid omfatter ikke bare skjelettmuskler, men også glatt muskulatur i f.eks. tarmvegg.

4. Materiale og metoder

Våren 2014 ble det utarbeidet en spørreundersøkelse med til sammen 41 spørsmål til hesteeiere og andre med ansvar for stell av hest om bruk av dekken. Spørsmålene var utarbeidet av Elke Hartmann ved Sveriges Lantbruksuniversitet i samarbeid med øvrige prosjektdeltagere og brukt i en tilsvarende spørreundersøkelse i Sverige. Spørsmål og aktuelle svaralternativer ble lagt inn i programmet Quest-back. Respondenter som hadde flere hester ble bedt om å tenke på en hest og svare ut fra den når det gjaldt spesifikke opplysninger om oppstalling og dekkenbruk. Spørreundersøkelsen ble publisert på nettstedet til Norsk hestesenter, Norsk Rytterforbund, Norsk Travelskap og nettstedet www.hest.no samt på nettsidene til NMBU, Veterinærinstituttet (VI) og Bioforsk og også spredt via Facebook.

5. Resultater

Undersøkelsen ble besvart av totalt 2075 personer som drev med hest. 93,4 % av respondentene var selv eier av en eller flere hester. Selv om 6,6 % av respondentene oppga at de selv ikke eide noen hester, har vi i denne rapporten likevel valgt å bruke betegnelsen hesteeier på dem som har besvart spørreundersøkelsen.

5.1 Om hesteeierne

Majoriteten av de 2075 hesteeierne (55,1 %) var i aldersgruppen 20 – 39 år, og 19,3 % var i aldersgruppen under 19 år. Hele 95,6 % av hesteeierne var kvinner. Hesteeierne var fordelt på alle landets fylker, men flest var bosatt på Østlandet og 16,4 % av hesteeierne var bosatt i Akershus. 84,7 % av hesteeierne oppga at de hadde minst 10 års erfaring med hest.

Av de 2075 hesteeierne var det 84,3 % som oppga at de ikke hadde hest som næring (det vil si hestevirksomhet står for under 50 % av inntekt eller arbeidstid). Av disse var det 93,7 % som hadde egen hest og 97,3 % oppga at de red på en rideskole. Majoriteten av de som oppga at de ikke hadde hest som næring, var mest aktive innen hobbyridning (36,6 %), dressurridning (20,3 %) eller islandshestridning (11,4 %) og 55,9 % sa at de hadde konkurrert på sitt område. Av de 2075 hesteeierne, oppga 43,4 % at de eide én hest, 41,5 % eide 2 – 4 hester, 6,3 % eide 5 – 9 hester, 2,2 % eide > 10 hester mens 6,6 % eide ikke noen hester. Det vil si at 50,0 % av de som svarte oppga at de eide mer enn en hest.

5.2 Om hestene

Varmblods ridehest utgjorde den største gruppen av hestene (25,1 %) og deretter kom kaldblods ridehest (19,1 %) og islandshest (14,6 %), men både varmlblods og kaldblods travere, engelsk fullblods, arabisk fullblods, frieser og ulike ponnier var representert i materialet. Om vi deler inn hestene i 4 hovedkategorier, så utgjorde kaldblods ponnier 20,7 % av hestene, varmlblods ponnier 7,3 %, kaldblods ride- og kjørehester 28,9 % og varmlblods ride- og kjørehester 40,3 %, mens blandingsraser av ukjent størrelse utgjorde 2,1 %. 94,5 % av hestene var 4 år eller eldre.

5.3 Stall og luftegårder

53,6 % av de 2075 hesteeierne oppga at hestene ble holdt i en isolert stall (med/uten varme) om vinteren, mens 16,5 % oppga at hestene var i en uisolert stall og 25,3 % at hestene gikk i et løsdriftssystem med tilgang til leskur. Om sommeren ble 27,5 % holdt i en isolert/uisolert stall, 18,3 % gikk i løsdrift og 50,6 % hadde utegang. Blant hesteeierne som ikke hadde hestene i et utedriftssystem, oppga 10,5 % at hestene ble holdt ute i luftegård i inntil 4 timer om vinteren mens 47,3 % holdt hestene i luftegård mellom 5 og 10 timer, og 41,5 % holdt hestene i luftegård mer enn 10 timer per dag, mens 0,7 % ikke hadde luftegård. Av de eierne som benyttet luftegård, oppga 17,4 % at de holdt hestene enkeltvis i luftegården, mens 27,1 % hadde to hester sammen og 55,5 % hadde tre eller flere hester sammen.

5.4 Klipping av hestene og beskyttelse mot insekter

35,2 % av de 2075 hesteeierne svarte at hestene ble klippet. Av de som klippet hestene svarte 82,5 % at de klippet hestene om vinteren og 57,6 % svarte at de klippet hestene om høsten. Vår og sommer var det få som svarte at de klippet hestene. Hele 80,3 % oppga at de gjennomførte helklipping (se skisse i vedlegg).

5.5 Bruk av dekken

83,7 % av de 2075 hesteeierne oppga at de brukte dekken på hestene under gitte forhold når de var ute, mens 16,3 % oppga at de aldri brukte dekken. De viktigste årsakene til at hesteeierne brukte dekken var lave temperaturer, nedbør og vind samt når hesten var svett etter bruk (Tabell 1).

Tabell 1. Under hvilke forhold benyttes dekken utendørs? (antall og % av de hesteeiere som oppga at dekken ble benyttet).

	Antall	%
Når det er kaldt (lave temperaturer)	1227	70,7
Ved nedbør	1546	89,1
Ved sterk vind	1081	62,3
Når luftegården er gjørmete	198	11,4
For å beskytte mot insekter	486	28,0
Om hesten er svett (etter bruk)	895	51,6
Annet	89	5,1
Totalt	1736	

Det var spesielt ved utetemperaturer under + 10 °C at det ble benyttet dekken på hester som gikk ute, men 28,9 % oppga at dekken ble benyttet uavhengig av temperatur (Tabell 2).

Tabell 2. Ved hvilke temperaturforhold ble dekken benyttet utendørs? (antall og % av de hesteeiere som oppga at dekken ble benyttet).

	Antall	%
Under +30 °C	1	0,1
Under +20°C	61	3,5
Under +10°C	552	32,0
Under ±0°C	348	20,0
Under -10°C	160	9,2
Under -20°C	81	4,7
Hesten har alltid dekken ute	31	1,91
Bruk av dekken avhenger ikke av utetemperaturen	502	28,9
Totalt	1736	

59,1 % av de 2075 hesteeierne oppga at de benyttet dekken også når hesten var inne. Av de hesteeierne som brukte dekken når hesten var inne, svarte 23,7 % at dekkenbruken var uavhengig av temperaturen, og 1,9 % brukte alltid dekken. For majoriteten var imidlertid innetemperaturen hovedårsaken til å bruke dekken, og 45,5 % oppga at de benyttet dekken ved innetemperaturer under 10 °C.

For hester som var oppstallet i isolert stall om vinteren, svarte 92,5 % av hesteeierne at de benyttet dekken på hesten når den var ute (Tabell 3), mens tilsvarende tall for hester oppstallet i uisolert stall eller uteboks var 86,9 %. I løsdriftssystemer med utegang brukte 64,0 % dekken på hesten.

Tabell 3. Oppstalling om vinteren og bruk av dekken (% av antall hesteeiere).

Oppstalling om vinteren	Bruker dekken (%)	Bruker ikke dekken (%)	Totalt(%)
Isolert stall	92,5	7,5	100
Uisolert stall eller uteboks	86,9	13,1	100
Løsdriftssystem	64,0	36,0	100

Nesten 95 % av hesteeierne som hadde varmblods ponnier eller varmblods ride- og kjørehester oppga at de brukte dekken når hesten var ute (tabell 4). Bare 65,8 % av hesteeiere med kaldblods ponnier oppga at de brukte dekken når hesten var ute, mens tilsvarende tall for hesteeiere med kaldblods ride- og kjørehester var 78,8 %.

Tabell 4. Hestetypen og bruk av dekken når hestene er ute (% av antall hesteeiere).

Oppstalling om vinteren	Bruker dekken (%)	Bruker ikke dekken (%)	Totalt(%)
Ponny, kaldblods	65,8	34,2	100
Ponny, varmbloods	93,3	6,7	100
Kaldblods ride- og kjørehest	78,8	21,2	100
Varmbloods ride- og kjørehest	94,3	5,7	100
Blandingsraser av ukjent størrelse	88,4	11,6	100

Blant de hesteeierne som klippet hesten sin, var det 97,8 % som brukte dekken under noen forhold når hesten var ute, mens tilsvarende tall for de hesteeierne som ikke klippet hesten var 76,0 %.

72,9 % av de 2075 hesteeierne svarte at de brukte dekken under transport på vinterstid mens bare 9,9 % svarte at de brukte dekken ved transport på sommerstid. Mange av de 2075 hesteeierne svarte at de også brukte dekken under trening, spesielt på vinterstid (Tabell 5).

Tabell 5. Bruk av dekken under trening ved ulike årstider (antall og % av hesteeiere).

Oppstalling om vinteren	Vinter	Vår	Sommer	Høst
Ved oppvarming	848 (40,9 %)	384 (18,5 %)	13 (0,6 %)	538 (25,9 %)
Under trening	404 (19,5 %)	36 (1,7 %)	5 (0,2 %)	82 (4,0 %)
Ved nedskritting/venting	1132 (54,6 %)	550 (26,5 %)	73 (3,5 %)	735 (35,4 %)
Det brukes ikke dekken ved trening	813 (39,2 %)	1475 (71,2 %)	1999 (96,3 %)	1258 (60,6 %)

33,6 % av de 2075 hesteeierne svarte at hestene hadde en til to dekken, 32,5 % svarte at hestene hadde tre til fem dekken og 26,7 % svarte at hestene hadde seks eller flere dekken. Kun 7,2 % av hesteeierne svarte at hesten ikke hadde noen dekken.

Utvalget av ulike typer dekken var stort (Tabell 6). Mer en 70 % av de 2075 hesteeierne oppga at hesten hadde et lett fôret eller ikke fôret ute/regndekken, men en stor andel av hesteeierne oppga at hestene også hadde innedekken, tykt utedekken, ridedekken og utedekken med halsdel (se eksempler i vedlegg).

Tabell 6. Hvilke typer dekken har hesten? (antall og % av hesteeiere)

	Antall	%
Tynt, ikke fôret innedekken	1210	62,8
Fôret innedekken, opp til 200 gr	794	41,2
Tykt fôret innedekken, mer enn 200 gr	546	28,3
Ikke fôret utedekken, tynt regndekken	1359	70,6
Fôret utedekken/regndekken, opp til 200 gr fôr	1377	71,5
Tykt utedekken, mer enn 200 gr fôr	1192	61,9
Innedekken med halsdel	277	14,4
Utedekken med halsdel	925	48,0
Ridedekken, rideteppe eller lendedekken	1094	56,8
Insektdekket	514	26,7

Mange hesteeiere bruker mye penger på dekken. 30,9 % av de 2075 hesteeierne svarte at de brukte mellom kr. 1000 og kr. 3000 pr. år, mens 12,4 % svarte at de brukte mer enn kr. 3000 pr. år (Tabell 7).

Tabell 7. Innkjøp av dekken, årlige kostnader (antall og % av hesteeiere som kjøper dekken årlig).

	Antall	%
Under kr. 500	516	26,8
Kr 500 - 999	575	29,9
Kr 1000 - 2999	596	30,9
Kr 3000 eller mer	239	12,4
Totalt	1926	100,0

5.6 Hesteeiernes mening om hestens termoregulering og behov for dekken.

65 % av de 2075 hesteeierne var enige i påstanden om at en klippet hest kvitter seg raskere med overskuddsvarme enn en uklippet hest (Tabell 8). Derimot var hesteeierne ikke helt samstemte i påstanden om at hvis hesten får på seg dekken rett etter en anstrengelse så tar det lenger tid før kroppen restitueres. Mange var uenige i påstanden om at hester må ha dekken ved temperaturer under 0 °C for ikke å fryse. Videre var majoriteten av hesteeierne enige i påstanden om at nedbør og vind påvirker hestens evne til å takle kulde, mens majoriteten var uenige i påstanden om at alle hester har samme temperaturgrense for når de må øke sin varmeproduksjon. De fleste var enige om at dekken kan hindre hestene i å drive sosial kroppsspleie.

Tabell 8. Hesteeiernes oppfatning av en del påstander om hesten termoregulering. (antall og % av hesteeiere).

	Helt enig	Litt enig	Nøytral	Litt uenig	Helt uenig
En klippet hest kvitter seg raskere med overskuddsvarme enn en uklippet hest	702 (33,8 %)	655 (31,6 %)	489 (23,6 %)	137 (6,6 %)	92 (4,4 %)
Hvis hesten får på dekken rett etter en anstrengelse tar det lenger tid før kroppen restitueres	377 (18,2 %)	523 (25,2 %)	650 (31,3 %)	315 (15,2 %)	210 (10,1 %)
Ved temperatur under 0 °C må hesten ha dekken for ikke å fryse	177 (8,5 %)	210 (10,1 %)	223 (10,7 %)	330 (15,9 %)	1135 (54,7 %)
Nedbør og vind påvirker hestens naturlige evne til å takle kulde	872 (42,0 %)	599 (28,9 %)	226 (10,9 %)	191 (9,2 %)	187 (9,0 %)
Alle hester har samme temperaturgrense for når de må øke sin varmeproduksjon	58 (2,8 %)	86 (4,1 %)	300 (14,5 %)	492 (23,7 %)	1139 (54,9 %)
Dekken kan hindre hester å drive sosial hudpleie (pusse hverandre)	944 (45,5 %)	691 (33,3 %)	240 (11,6 %)	117 (5,6 %)	83 (4,0 %)

En av respondentene svarte slik på punktet der de ble bedt om å beskrive hvordan de ser på bruk av dekken og hvorfor man klipper hester, ut fra hensynet til hesten: «Jeg bruker dekken på min varmblods fordi han skader seg veldig lett, har tynn hud og fryser lett. Han klippes om vinteren fordi han svetter ekstremt mye selv under lett trening og skritteturer».

En annen svarte dette på samme spørsmål: «Bruker dekken kun i stallen inne (vinter). Når de er ute går de uten dekken året rundt».

6. Diskusjon

At hele 83,7 % av hesteeierne oppga at de brukte dekken på hestene under gitte forhold når de var ute, bekrefter inntrykket om at dekkenbruken i Norge er ganske omfattende. Bortsett fra en undersøkelse i Sverige (Hartmann et al. 2014) som viser at 91 % av hesteeierne bruker dekken på hesten når den er ute, er det så vidt vites ingen andre undersøkelser som belyser dekkenbruk blant hesteeiere.

De viktigste årsakene til at det ble benyttet dekken var lave temperaturer, nedbør og vind. 32,0 % av hesteeierne benyttet dekken ved temperaturer under +10 °C og 20,0 % under 0 °C (til sammen 52,0 %) og 28,9 % svarte at bruk av dekken ikke avhenger av temperaturen. Komfortsone og termonøytral sone vil variere mellom hester, avhengig av bl.a. fôring og hårlag, men voksne, uklipte hester vil ikke ha noen vanskeligheter med å takle temperaturer 5-10 °C (Morgan 2007). Nedre kritiske temperatur, dvs. den nedre temperaturgrense for når hesten må øke sitt stoffskifte for å opprettholde kroppsvarmen, er vanligvis rapportert å ligge godt på minussiden (Autio 2008). Hester på sterk fôring (som konkurransehester) har vil ha en nedre kritisk temperatur som er ca. 5 grader lavere enn hester på

vedlikeholdsfor, og klipping øker den tilsvarende med ca. 5 grader. Den omfattende bruken av dekken kan faktisk bety på at noen hester kan ha problemer med at de ikke blir kvitt overskuddsvarmen, spesielt på dager med høy temperatur og/eller sol, men dette vil også avhenge av hvilken type dekken som benyttes. Videre er det interessant å merke seg at hele 70,6 % av hesteeierne er litt eller helt uenige i påstanden om at hesten må ha dekken for ikke å fryse ved temperaturer under 0 °C. Henholdsvis 89,1 % og 62,3 % oppga at de benyttet dekken ved nedbør og ved sterk vind, noe som stemmer med at 70,9 % av hesteeierne er helt eller litt enige i at nedbør og vind påvirker hestens evne til å takle kulde, noe som også stemmer med vitenskapelig litteratur.

Omkring en tredel av hesteeierne klippet sin hest, og blant disse brukte nesten alle dekken.

En annen viktig årsak til bruk av dekken var at hesten var svett etter bruk. Likevel er hesteeiernes oppfatning vedrørende spørsmålet om at hester som får på dekken rett etter en anstrengelse så tar det lenger tid for kroppen å restituere, høyst divergerende. Ny forskning på området viser at tildekking rett etter anstrengelse øker restitusjonstiden (Dahlborn et al., 2014).

Nesten 60 % av hesteeierne svarte at deres hest hadde mer enn 3 dekken og nesten 45 % av hesteeierne svarte at de brukte mer enn 1000 kr i året på innkjøp av dekken. Dette antyder at det også kan være kommersielle interesser som er med på å påvirke hesteeierne til å bruke dekken.

7. Konklusjon

Denne spørreundersøkelsen viste at majoriteten av norske hesteeiere bruker dekken på hestene sine i en eller annen sammenheng. Det er hovedsakelig når hesten befinner seg utendørs og ved midlere/lave temperaturer (< 10 °C) at hester får på seg dekken, og det brukes en del penger på innkjøp av nye dekken hvert år. Hester og ponnier av varmblodige raser får oftere dekken enn hester og ponnier av kaldblodige raser.

8. Takksigelser

Undersøkelsen var en del av prosjektet «Impact of Nordic climate and management practices on thermoregulation in the horse», NFR prosjektnummer 218961. Forfatterne vil takke Svensk-norsk hesteforskningsfond for finansiering. Vi retter også en stor takk til Janne Brodin ved NMBU for teknisk hjelp med spørreundersøkelsen.

9. Referanser

- Autio E. Loose housing of horses in cold climate: Effects on behaviour, nutrition, growth and cold resistance. PhD thesis from the Department of Biosciences at the University of Kuopio, Finland, 2008, 76 sider.
- Autio E, Heiskanen M.L. Foal behaviour in a loose housing/paddock environment during winter. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 2000, 91: 277-288.
- Clayton HM, Kaiser LJ, Nauwelaerts S. Pressure on the horse's withers with three styles of blanket. *The Vet. J.* 2010, 184: 52-55.
- Curtis SE. Environmental management in animal agriculture. The Iowa State University Press, 1983, 409 sider.
- Cymbaluk N. Thermoregulation in horses in cold winter weather – a review. *Livest. Prod. Sci.* 1994, 40: 65-71.
- Dahlborn K., Hartmann E., Jansson A., Connysson M. Inverkan av klippning och täckning på återhämtning efter träning. *Hippocampus hästar. Aktuell hästforskning vid SLU och SVA. Proceedings s 20-21. Ultuna, Sverige, 14. November 2014.*
- Hartmann E. Jørgensen GHM. Mejdell CM. Bøe KE. Dahlborn K. Klippnings- og täckningsrutiner hos hästägare i Sverige och Norge. *Hippocampus hästar. Aktuell hästforskning vid SLU och SVA. Proceedings s 24-25. Ultuna, Sverige, 14. November 2014.*
- Heleski CR, Murtazashvili I. Daytime shelter-seeking behavior in domestic horses. *J. Vet. Behav. Clin. Appl. Res.* 2010, 5: 276-282.
- Michanek P, Ventorp M. Time spent in shelter in relation to weather by two free-ranging thoroughbred yearlings during winter. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 1996. 49: 104-104.
- Mejdell CM, Bøe KE. Responses to climatic variables of horses housed outdoors under Nordic winter conditions. *Can. J. Anim. Sci.* 2005, 85: 301-308.
- Morgan K. Hästens reglering av kroppstemperatur og dessvärmbalans. Undervisningskompendium, Ridskolan Strömsholm, 2007.

VEDLEGG

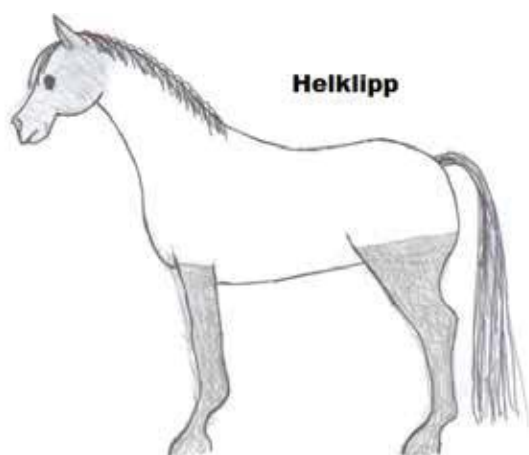
I vinterhalvåret får de fleste hester et tettere og lengre hårlag. Når da hesten ruller seg ute i luftegården, kan det være en stor jobb å pusse den ren. Noen hesteeiere bruker derfor dekken på hesten uavhengig av værtype (Foto: Grete H.M. Jørgensen).

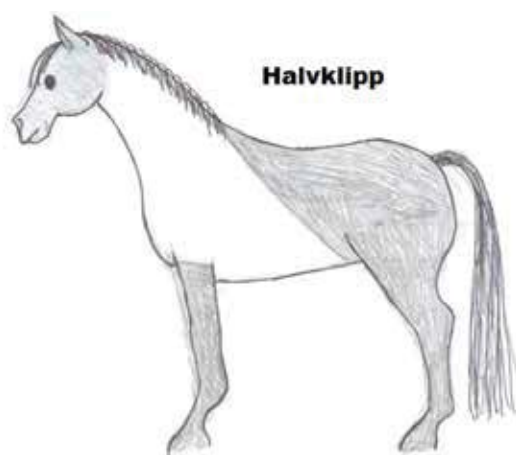
Nedbør og kulde er værtyper der mange eiere benytter dekken på hesten. Hesten på det venstre bildet har et lett fôret regndekken (Foto: Grete H.M. Jørgensen). På bildet til høyre er to av hestene klipt og bærer dekken med halsdel. Den tredje hesten (bak til høyre) er uklipt og hadde ikke dekken denne vinterdagen (Foto: Turid Buvik).

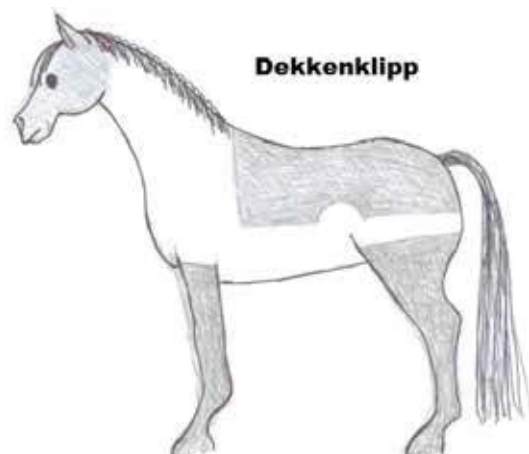
Hest med heldekkende insektdekk
(Foto: Siri Sivertsen).

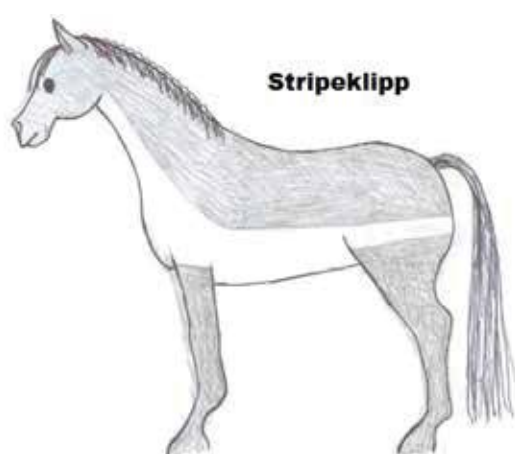
Helklipp

Halvklipp

Dekkenklipp

Stripeklipp

Eksempler på klippestiler for hester. Helklipp kan innebære at også beina klippes.
Skisser: Eva Bogren 2013.

Veterinærinstituttet er et nasjonalt forskningsinstitutt innen dyrehelse, fiskehelse, mattrygghet og dyrevelferd med uavhengig forvaltningsstøtte til departementer og myndigheter som primæroppgave. Beredskap, diagnostikk, overvåking, referansefunksjoner, rådgivning og risikovurderinger er de viktigste virksomhetsområdene.

Veterinærinstituttet har hovedlaboratorium i Oslo og regionale laboratorier i Sandnes, Bergen, Trondheim, Harstad og Tromsø, med til sammen ca. 350 ansatte.

www.vetinst.no

Tromsø

Stakkevollvn. 23 b · 9010 Tromsø
9010 Tromsø
t 77 61 92 30 · f 77 69 49 11
vitr@vetinst.no

Harstad

Havnegata 4 · 9404 Harstad
9480 Harstad
t 77 04 15 50 · f 77 04 15 51
vih@vetinst.no

Bergen

Bontelabo 8 b · 5003 Bergen
Pb 1263 Sentrum · 5811 Bergen
t 55 36 38 38 · f 55 32 18 80
post.vib@vetinst.no

Sandnes

Kyrkjev. 334 · 4325 Sandnes
Pb 295 · 4303 Sandnes
t 51 60 35 40 · f 51 60 35 41
vis@vetinst.no

Trondheim

Tungasletta 2 · 7047 Trondheim
7485 Trondheim
t 73 58 07 50 · f 73 58 07 88
[vit@vetinst.no](mailto:vitr@vetinst.no)

Oslo

Ullevålsveien 68 · 0454 Oslo
Pb 750 Sentrum · 0106 Oslo
t 23 21 60 00 · f 23 21 60 01
post@vetinst.no

